

Engelli Öğrencilerin
Akademik Ortamlarda
Desteklenmesi
**Öğretim Elemanı
Kılavuzu**

Engelsiz ODTÜ Birimi
Eylül 2013

İçindekiler

Giriş	1
Engelsiz ODTÜ Birimi (EOB) Hakkında	1
Engelli Öğrencilerin Sorumlulukları	2
Öğretim Elemanlarının Sorumlulukları	2
Öğrenci Asistanlarının Sorumlulukları	3
Kapsayıcı Öğretim ve Değerlendirme Nedir?	3
Genel İpuçları	4
Bir Dersi Erişilebilir Kılmak İçin İlk Adımlar	4
Kapsayıcı Öğretim Yöntemleri	5
Engelliliğe Özgü Yönergeler	5
Asperger Sendromu	6
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (Hiperkinetik Bozukluk)	7
Görme Yetersizliği	7
Hareket Güçlüğü	9
İşitme Yetersizliği	9
Özel Öğrenme Güçlüğü	11
Diğer Engelleme Durumları	12
Kaynaklar	12
Ek A Hizmet Başvuru Formu	13
Ek B Akademik Uyarılma Mektubu Nedir?	14
Ek C Akademik Uyarılma Mektubu	15
Ek D Not Tutucu Taahhütnamesi (Not Tutucu Formu)	16
Ek E Not Tutucu Taahhütnamesi (Öğrenci Formu)	17
Ek F Ders Partneri Taahhütnamesi (Ders Partneri Formu)	18
Ek G Ders Partneri Taahhütnamesi (Öğrenci Formu)	19
Ek H Ses Kayıt Taahhütnamesi	20

Giriş

Engelsiz ODTÜ Birimi, engelli öğrencilerin üniversitedeki olanaklara ve hizmetlere eşit erişimlerini sağlamaya; onların akademik, sosyal, kişisel ve mesleki gelişimlerini destekleyen bir ortam oluşturmaya yönelik çalışmalar yapmayı amaçlar.

Amaçlarımızı gerçekleştirebilmek için, üniversitenin her bir birimi ile işbirliği içerisinde olmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kılavuz aracılığıyla, Birimin hizmet ilke ve usulleri hakkında bilgi ve farklı engel gruplarına özgü akademik uyarlamaları sizlere sunuyoruz.

Engelsiz ODTÜ Birimi (EOB) Hakkında

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye’de yükseköğretimdeki engelli öğrencilere yönelik erişilebilirlik çalışmalarının başladığı ilk üniversitedir. 2004 yılında, üniversitelere getirilen yasal zorunluktan daha önce, engelli öğrencilerin üniversitede karşılaştığı sorunları incelemeyi ve bu sorunlara yönelik uygun sistemler oluşturmayı amaçlayan Engelsiz ODTÜ Koordinatörlüğü kurulmuştur.

28.06.2011 tarihinde, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Senatosu’nun 2011/5-2 sayılı kararıyla, Engelsiz ODTÜ Koordinatörlüğü yeniden yapılandırılmış ve yerine Engelsiz ODTÜ Birimi kurulmuştur. Engelsiz ODTÜ Birimi, üniversitemizde öğrenim gören ve herhangi bir engeli nedeniyle özel ihtiyaçları bulunan öğrencilerin üniversitedeki olanaklara ve hizmetlere eşit erişimlerini sağlamaya ve gelişimlerini destekleyen bir ortam oluşturmaya yönelik çalışmalar yapmakla görevlendirilmiştir. Engelsiz ODTÜ Birimi’nin çalışma usul ve esasları yerleşkenin fiziksel koşullarının engelli öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik düzenlenmesi ve engelli öğrenciler için akademik erişilebilirliğin artırılması olmak üzere “Yükseköğretim Kurumları Özürlüler Danışma Koordinasyon Yönetmeliği’nin” 11. ve 12. maddelerine göre belirlenmiştir.

Engelsiz ODTÜ Birimi’nin Hizmetleri

Engelli öğrenciler, EOB’nin web sitesindeki hizmet başvuru formunu (Ek A) doldurarak veya doğrudan Birime başvurarak aşağıda belirtilen hizmetlerden yararlanabilirler:

Akademik Uyarlama Mektubu: EOB, engelli öğrenci ile birebir yaptığı görüşmeler sonucunda, öğrencinin derslerinde ihtiyaç duyduğu uyarlamalara ilişkin (ders materyallerinin alternatif formatlarda sunulması, sınavlarda gereken değişiklikler, sınıf-bina erişimi vb.), ilgili öğretim elemanlarına ve ilgili Fakülte koordinatörlerine iletilmek üzere, akademik uyarlama mektubu hazırlar (EK B ve C).

Not Tutucu Desteği: Engelinden ötürü derslerde not tutmakta güçlük çeken ya da not tutamayan öğrencilere, öğrenci asistanlığı yoluyla not tutucu hizmeti verilmektedir (EK D ve E).

Ders Partnerliği: Engelinden ötürü ders çalışmakta güçlük çeken öğrencilere, öğrenci asistanlığı yoluyla, ders partnerliği sağlanmaktadır (EK F ve G).

Engelsiz Kampus Ulaşımı: Görme ve hareket engeli olan öğrencilerin öncelikli olarak yararlandığı, yerleşke içi ulaşımı kolaylaştırıcı, ücretsiz servis hizmeti sağlanmaktadır. Bu hizmetten yararlanabilmek için öğrencilerin Birime başvurması gerekmektedir.

Kampus Oryantasyon Programı: Orta Doğu Teknik Üniversitesi’ni kazanan engelli öğrencilerimizin ilk yılında, üniversite yaşamına uyumlarını desteklemek ve onları üniversitemizin engelli öğrencilere sunduğu olanaklar konusunda (akademik, idari, fiziksel, psikolojik, sosyal ve barınma) bilgilendirmek amacıyla hazırlanmış bir programdır. Programdan yararlanmak isteyen öğrencilerin, Üniversiteye ilk kayıtlarını yaptırdıkları sırada başvuruda bulunmaları gerekmektedir.

Engelli Öğrencisi Bulunan Bölümlere Danışmanlık: EOB, engelli öğrencisi olan bölümlere, gerektiği durumlarda, danışmanlık hizmeti verir; öğretim elemanlarını, öğrencinin ihtiyaç duyduğu ders ve sınav uyarlamaları ve gerekçeleri konusunda bilgilendirir.

Seminer ve Eğitim: Engellilik alanında üniversite personelinin ve öğrencilerin bilgi ve duyarlılık düzeyini artırmaya yönelik verilen seminer, konferans ve eğitimleri içerir.

Araştırma ve Değerlendirme: Engelli öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenmesini, EOB tarafından gerçekleştirilen uygulamaların izlenmesini ve değerlendirilmesini içerir.

Engelli Öğrencilerin Sorumlulukları

Engelli öğrencilerin sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir:

- Her dönem başında, kayıtlı oldukları derslerin öğretim elemanlarıyla iletişim kurmak, kendi durumları ve ihtiyaçları hakkında öğretim elemanlarına bilgi vermek.
- Her dönem başında, aldıkları dersleri gereksinim duyabilecekleri uyarlamalar doğrultusunda incelemek ve EOB'ye gerekli uyarlamalar hakkında bilgi vermek.
- Akademik uyarlamaya ihtiyaç duyduklarını belgelemek için, resmi kurumlardan alınmış, mevcut engel durumlarını gösteren bir raporu EOB'ye teslim etmek.
- EOB tarafından hazırlanan akademik uyarlama mektubunu ilgili öğretim elemanına iletmek. Öğrenci ve öğretim elemanı tarafından imzalanmış olan akademik uyarlama mektubunun bir kopyasını EOB'ye teslim etmek. Akademik uyarlama mektubu, bir kopyası EOB'ye teslim edilmediği takdirde geçersiz sayılır.
- Fakülte, enstitü ve bölüm tarafından sağlanan/sağlanmayan hizmetler hakkında EOB'yi bilgilendirmek.
- Durumdaki veya iletişim bilgilerindeki değişiklikler için EOB'yi bilgilendirmek.
- EOB, öğretim elemanları ve akademik danışmanı ile tutarlı ve sürekli bir ilişki kurmak.
- EOB tarafından web sitesi, e-posta veya telefon aracılığıyla sağlanan bilgileri takip etmek ve planlanan bireysel veya grup görüşmelerine katılmak.

Not tutucu hizmeti (Ek E) alan engelli öğrencinin sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir:

- Ders notlarını almak için, not tutucu ile önceden kararlaştırılan gün, yer ve saatte buluşmak.
- Ders notlarını başka kişilerle paylaşmamak.
- Not tutucu ile saygı ve profesyonellik çerçevesinde bir ilişki sürdürmek.
- Herhangi bir aksaklık veya iletişim bilgilerinin değişmesi durumunda, not tutucuyu ivedilikle bilgilendirmek.
- Mazeretsiz olarak gitmediği derslere ait notların kendisine teslim edilmesini istememek.

Ders partneri hizmeti (Ek G) alan öğrencinin sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir:

- Ders partneri ile çalışmak üzere önceden kararlaştırılan gün, yer ve saatte buluşmak.
- Ders partneri ile saygı ve profesyonellik çerçevesinde bir ilişki sürdürmek.
- Ders partneri ile yapılan çalışmanın gün ve saatlerini haftalık olarak EOB'ye bildirmek.
- Herhangi bir aksaklık ya da iletişim bilgilerinin değişmesi durumunda, ders partnerini ivedilikle bilgilendirmek.

Öğretim Elemanlarının Sorumlulukları

Öğretim elemanları, yasal düzenlemelere uygun davranma (örn. YÖK Özürlüler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği) ve engelli öğrenciler için makul uyarlamaları uygulama sorumluluğunu taşır. Öğretim elemanlarının diğer sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir:

- Ders izlencelerine “Engel durumunuzdan ötürü herhangi bir akademik uyarlamaya ihtiyaç duyuyorsanız lütfen benimle iletişime geçiniz” ifadesini eklemek.
- Dersi takip etmekte herhangi bir sorun yaşanıp yaşanmadığını tespit etmek üzere öğrencileri gözlemlemek. Eğer bir öğrencinin desteğe ihtiyacı varsa, öğrenciyle özel olarak iletişime geçmek ve öğrenciyi EOB'ye yönlendirmek.

- Öğrencinin engel durumu ve makul uyarlamalar hakkında bilgi almak için “Öğretim Elemanı Kılavuzunu” ve EOB web sayfasını takip etmek.
- EOB tarafından öğrenci aracılığıyla gönderilen akademik uyarlama mektubunu incelemek, imzalamak ve mektupta önerilen uyarlamaları yerine getirmek.
- Makul uyarlamalara ilişkin daha fazla bilgiye ihtiyaç duyulduğunda EOB ile iletişime geçmek.
- Makul uyarlamaların etkililiğini değerlendirmek için öğrencinin durumunu takip etmek.
- Öğrencinin mahremiyetine saygı duymak ve engeline ilişkin bilgileri gizli tutmak.

Öğrenci Asistanlarının Sorumlulukları

EOB’de çalışan öğrenci asistanları not tutucu ve ders partneri olmak üzere iki tür hizmet sağlar. Not tutucu hizmeti, engelleyici durumundan dolayı not tutamayan öğrenciye verilir (Ek E). Not tutucular hizmeti talep eden öğrenciyle aynı dersi alan öğrenciler arasından seçilir. Not tutucuların sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir:

- Derse düzenli olarak devam etmek ve not tutmak.
- Önceden kararlaştırılmış biçimde (el yazısı, basılı ya da elektronik ortamda) notları çoğaltmak.
- Önceden kararlaştırılmış gün, saat, yer ve de biçimde notları ilgili öğrenciye ulaştırmak.
- Not tutma hizmeti verilen öğrencinin mahremiyetine, kimlik ve engellilik bilgilerini kimseyle paylaşmayarak saygı duymak.
- Herhangi bir aksaklık ya da sağlık sorunları nedeniyle katılamayacağı dersler için hizmet verdiği öğrenciyi ve Birimi ivedilikle bilgilendirmek.

Ders partneri, engelli öğrencilerin ders saatleri dışında kalan zamanlarındaki akademik çalışmalarını desteklemek yönünde hizmet verir (Ek G). Ders partneri hizmeti vermek için engelli öğrenciyle aynı dersi almak gerekli değildir. Ders partneri olan öğrencinin sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir:

- İlgili öğrenci ile çalışmak üzere önceden kararlaştırılan gün, yer ve saatte buluşmak.
- İlgili öğrenci ile çalışma yapılacak konu hakkında ön hazırlık yapmak ve öğrenciye konu ile ilgili güncel ve doğru bilgiyi sunmak.
- Kararlaştırılmış çalışma süresine sadık kalmak.
- Ders partneri hizmeti verilen öğrencinin mahremiyetine, kimlik ve engellilik bilgilerini kimseyle paylaşmayarak saygı duymak.
- Herhangi bir aksaklık ya da sağlık sorunları nedeniyle yapılamayacak dersler hizmet verilen öğrenciyi ve Birimi ivedilikle bilgilendirmek.
- İlgili öğrenci ile yapılan çalışmanın gün ve saatlerini her hafta Birime bildirmek.
- İletişim bilgilerinin değişmesi durumunda hizmet verilen öğrenciyi ve Birimi ivedilikle bilgilendirmek.

Kapsayıcı Öğretim ve Değerlendirme

Nedir?

Kapsayıcı öğretim ve değerlendirme; akademik standartları korumakla birlikte, öğrencilerin farklı durumlarını anlama, öğrenme ortamına uyarlama ve engelli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılama anlamına gelmektedir (Kennedy, Treanor ve O’Grady, 2008). Belirli bir öğretim ve değerlendirme yönteminin engelli bir öğrenciyi bir akademik programdan dışlaması da nadir bir durum değildir.

Bir dersi ya da bir programı daha erişilebilir kılmak için makul uyarlamalar gerekebilir. Bu uyarlamalar, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve yetilerine dayanarak belirlenebilir. Bu uyarlamaların amacı, öğrencinin engelleyici durumundan kaynaklanan engel ve dezavantajları ortadan kaldırmaktır. Dolayısıyla, öğrenciye engelinden dolayı ek puan vermeyiniz, öğrencinin aldığı makul akademik uyarlamayı sebep göstererek de ondan puan kırmayınız.

Genel İpuçları

Her engelleyici durum diğer kişiler için görünür olmayabilir:

Örneğin; işitme güçlüğü olan bir kişi, işitme cihazı kullanmıyorsa bu kişinin durumu diğerleri açısından görünür değildir. Ayrıca, kronik sağlık durumları kişi üzerinde engelleyici etkilere sahip olabilir ve kişi paylaşmadığı sürece durumunun farkına varılmayabilir. Görünür olmayan bir diğer durum da öğrenme güçlüğü olabilir. Dolayısıyla, engelleyici durumunu sizinle paylaşan öğrenciye sanki sizi kandırıyormuş gibi davranmamalısınız. Bu gibi durumlarda, öğrenciden daha detaylı bilgi talebinde bulunabilir ya da Engelsiz ODTÜ Birimi'nden öğrencinin durumuna ilişkin bilgi edinebilirsiniz.

İki kişi aynı tanıyı almış olsa da, engelleyici durumlar her ikisi için de aynı olmayabilir:

Engelli bireyler aynı ya da benzer tanımlara sahip olabilir; ancak bu durum, ilgili kişilerin aynı stratejileri kullandığı ya da aynı yetilere sahip olduğu anlamına gelmez.

Örneğin; görme engelli iki öğrenciden biri Braille aracılığıyla okumayı tercih ederken, diğeri işitsel materyaller kullanmayı tercih edebilir ya da mevcut görme durumuna ilişkin yetileri farklılık gösterebilir. Sonuç olarak, engelli kişiler arasında daima bireysel farklılıklar bulunmaktadır.

Bir kişinin yetilerine ve kapasitesine, kişinin engel durumunu düşünerek karar vermeyiniz:

Makul akademik uyarlamalar aracılığıyla, engelli öğrenciler alanlarında başarılı olabilirler. “Bu kişi yapamaz” şeklinde düşünmek yerine, “bu kişi nasıl yapabilir?” diye düşününüz ve “öğrenci akranlarıyla eşit olabilmek için ne gibi değişik çözümlere ihtiyaç duymaktadır?” sorusuna odaklanınız. Engelli öğrencilerinize, alternatifler bulmak için, deneme ve işbirliği yapma fırsatı veriniz.

Bir kişi birden fazla engele sahip olabilir:

Hem işitme hem de görme yetersizliği olan bir kişinin durumunda olduğu gibi, bir kişinin birden fazla engele sahip olması olağan dışı bir durum değildir. Eğer durum bu şekildeyse; uyarlamalar, öğrencinin her bir engel durumu gözlemlenerek düzenlenmelidir.

Engeller yalnızca fiziksel değildir:

Önyargılı ve kalıplaşmış tutumlar, engelli öğrencileri yaşama tam katılımdan alıkoymaktadır. Acıma gibi yaygın kalıplaşmış tutumlara ek olarak, engelli bir öğrencinin bölümünde ya da herhangi bir derste başarılı olup olamayacağına dair önyargılı tutumlar akademik ortamlarda gözlemlenmektedir. Bu tutumlar, öğrencilerin yeterlilik hissini azaltıcı etkiye sahiptir. Daha önce de belirtildiği gibi, makul uyarlamalar aracılığıyla engelli öğrenciler alanlarında başarılı olabilirler.

Bir Dersi Erişilebilir Kılmak İçin

İlk Adımlar

Dersin izlencesine şu şekilde bir duyuru ekleyiniz: “Engel durumuna özgü akademik uyarlamaları ve/veya yardımcı kaynakları edinmek için, engelli öğrencilerin dersin öğretim elemanı ya da Engelsiz ODTÜ Birimi ile en kısa sürede iletişime geçmeleri gerekmektedir.”

İlk dersinizde, “Engel durumuna ilişkin akademik uyarlama talebinde bulunmak isteyen öğrenciler, lütfen en kısa sürede benimle iletişime geçiniz.” şeklinde sınıfta genel bir duyuru yaparak, öğrencileri sizinle iletişim kurmaya davet ediniz.

Kapsayıcı Öğretim Yöntemleri

Herhangi bir akademik uyarlama için öğrenciden size, Engelsiz ODTÜ Birimi tarafından sadece gerekli koşulları sağlayan öğrenciler için her dönem ve her derse özgü olarak hazırlanan Akademik Uyarlama Mektubu'nu (Ek B ve C) getirmesini isteyiniz.

Kennedy ve arkadaşları (2008), öğretim ve değerlendirmeyi daha kapsayıcı hale getirmek için aşağıdaki yöntemleri önermektedir:

1. El yazısından oluşan ders notları yerine elektronik notlar hazırlayınız.
2. Ders notlarınızı çevrimiçi erişilebilir hale getiriniz.
3. Ders notlarınızı, PowerPoint sunuları gibi elektronik bir formatta ve dersten önce erişilebilir hale getiriniz.
4. Öğrencilerinizin planlama yapmalarına ve okumalarına olanak sağlamak için önceden bir okuma listesi veriniz.
5. Okuma listesindeki en önemli kitapları belirtiniz ve öğrencileri okumalardaki anahtar noktalara yönlendiriniz.
6. Yeni bir konuyu anlatırken konuyu genel olarak tanıttınız. Her dersin sonunda ise anahtar noktaların, yeni kelimelerin ve terimlerin (terminolojinin) üzerinden geçerek bir özet yapınız.
7. Öğrencilerin rutin programlarında herhangi bir değişiklik olursa, bu değişikliğe ilişkin duyuruyu aldıklarından emin olunuz.
8. Ödev konuları önceden verilmelidir. Ek izlemeler aracılığıyla ödevde dair beklentilere açıklık getirilebilir.
9. Sınavların yapısını ve yönergelerini açıklayınız.
10. Bazı öğrenciler derslere devam konusunda esnekliğe ihtiyaç duyabilirler.
11. Bazı engelli öğrenciler, kolayca yoruldukları için, ders saatleri arasında ek dinlenme süresine ihtiyaç duyabilirler.
12. Bazı engelli öğrenciler ödevleri ve sınavları tamamlamak için ek süreye ihtiyaç duyabilirler. Yeni ödev teslim tarihi ve sınav süresi, öğrenci ile birlikte kararlaştırılmalıdır.
13. Bazı öğrenciler için grup ödevleri hazırlamak özellikle zor olabilir. Bu gibi durumlarda, grup ödevinin alternatifleri düşünülmelidir.
14. Bazı öğrenciler (görme, işitme, bilişsel ya da hareket engeli olanlar) derslerde not tutma konusunda desteğe ihtiyaç duyabilirler.

Yukarıdakilere ek olarak, sınavların alternatif formatlarda hazırlanması (büyük punto ve renkli baskı ya da bilgisayar tabanlı sınavlar gibi), görevlerin parçalara bölünmesi, öğrenciye alternatif yollar sunulması (öğrencinin grup ödevi yerine bireysel ödev hazırlamasına, sözlü sunum yerine yazılı ödev teslim etmesine fırsat vermek gibi), sınavlar için ayrı bir sınıf, okuyucu ya da kaydedici sağlanması da değerlendirmeye yönelik makul düzenlemeler olarak kabul edilmektedir.

Engelliliğe Özgü Yönergeler

Bu bölümde, bazı engelleyici durumların tanımları ile yükseköğretimdeki uyarlamalara ilişkin kısa bir kılavuz sunulmaktadır. Karşılaşacağınız durumların burada belirtilenlerle sınırlı olmadığını ve bireysel farklılıklar bulunduğunu unutmayınız.

Asperger Sendromu

Asperger sendromu, ICD-10 Zihinsel ve Davranışsal Bozuklukların Sınıflandırılması'nda yaygın gelişimsel bozukluk grubu içinde psikolojik gelişim bozuklukları altında tanımlanmıştır (World Health Organization, 1992). Yaygın gelişimsel bozukluk "karşılıklı sosyal ilişkilerde ve iletişim örüntüsünde niteliksel anormallikler ve kısıtlı, stereotipik, tekrarlayan aktiviteler ve ilgiler" özellikleriyle tanımlanmıştır (s.203). Çocukluk otizmi ve atipik otizmle benzerlikler gösteren Asperger sendromu, bu bozukluklardan bilişsel gelişim ve dil gelişiminde gerilik yaratmaması yönünden farklıdır. Bilişsel gelişimde bir gecikme veya gerilik olmadığı için Asperger sendromu olan birçok birey normal aralıkta genel zekaya sahiptir ancak bir şekilde diğer normal zeka aralığında olan diğer insanlara göre daha yeteneksiz görülürler. Çocukluk çağında fark edilen Asperger sendromu özellikleri ergenlik ve yetişkinlikte dış çevreden etkilenmeden sabit bir şekilde devam eder. Asperger sendromunun yaygınlığı kızlara oranla erkeklerde daha yüksektir.

Wheeler (2011), Asperger sendromu olan "bireylerin 'tipik' bireylerden daha düşük veya daha yüksek işlevselliği olmadığını" belirtir. Bu yüzden, bu durumun "bir kusur değil bir farklılık" olarak değerlendirilmesini öngörür (s.839). Asperger sendromu olan bireylerin problem yaşama ihtimalleri olan üç alan: esnek düşünme, sosyal - duygusal etkileşim, dilin kullanılması ve iletişimdir (Hughes, Milne, McCall ve Pepper, 2010). Bu alandaki problemler kendini; arkadaşlık kurma ve devam ettirme, günün yapılandırılmamış kısmıyla baş etme ve işbirliği içinde çalışma gibi alanlarda gösterir. Dolayısıyla, grup çalışmaları ve rutin yaşamlarında meydana gelen herhangi bir değişiklik Asperger sendromu olan bireylerin işlevselliğini olumsuz yönde etkileyebilir (Hughes ve ark., 2010; Kennedy ve ark., 2008). Asperger sendromu olan bireyler ayrıca; sözel bilgiyi işleme ve tutma konusunda; otobiyografik hafızaya dair ipuçlarını kullanma, sözel dili ve beden dilini kullanmada problem yaşayabilirler (Hughes ve ark., 2010; Kennedy ve ark., 2008; Wheeler, 2011). Bu yüzden; şakayı, alayı veya deyimleri anlama; yüz ve beden ifadelerinden çıkarım yapma; empatik olma ve genelleme yapma yetisine sahip olmayabilirler. İletişim ve sosyal etkileşimde yaşanan bu zorluklar Asperger sendromu olan bireylerde alışık olunmayan beden diline, iletişimi bölmeye ve sözel materyali yanlış anlama gibi duruma uygun olmayan davranışlara neden olabilir (Kennedy ve ark., 2008).

Nasıl Desteklemeli?

Aşağıdaki uyarlamalar Kennedy ve arkadaşları (2008), Hughes ve arkadaşları (2010) tarafından önerilmiştir.

Sınavlar

- Aynı bir derslikte sınav almasını sağlayınız. Öğrencinin sınavla ilgili herhangi bir güncellemeyi alabildiğinden ve diğer öğrenciler gibi soru sorabildiğinden emin olunuz.
- Ek süre veriniz.
- Bilgisayar kullanımına izin veriniz.
- Dikkat dağınıcı unsurları olabildiğince azaltınız.
- Belirsiz bir dil kullanmayınız.
- Açık uçlu soruları küçük parçalara bölünüz.
- Adım adım yönergeler, anlaşılır, yönlendirici ve yapıcı geribildirimler veriniz.

Dersler

- Soyut bir dil ve mecaz kullanmaktan olabildiğince kaçınınız. Yalın ve açık bir dil kullanınız.
- Ek açıklama yapmanız ve yeniden ifade etmeniz gerekebilir.
- Mümkün olabildiğince yazılı bilgi sağlayınız.
- Şakalar konusunda dikkatli olunuz. Öğrenci şaka ve gerçeği ayırt edemeyebilir.

Ödevler ve Sınıf İçi Çalışmalar

- Grup çalışmaları Asperger sendromu olan öğrenciler için oldukça zorlayıcı olabilir. Bu nedenle grup çalışmasına alternatifler bulabilir ya da öğrenciyi tanıdık olduğu, bildiği bir gruba dahil edebilirsiniz. Ayrıca, gruptaki öğrencilere belirli görevlerin dağıtılması grup sürecini kolaylaştıracaktır.
- Geribildirim verirken dikkatli olunuz ve ne beklediğinizi örneklerle anlatınız.
- Öğrencinin sınıf değişikliği gibi, normal programında olabilecek herhangi bir değişikliğin farkında olduğundan emin olunuz.

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (Hiperkinetik Bozukluk)

Ruhsal ve Davranışsal Bozuklukların Sınıflandırılması ICD-10'da da belirtildiği üzere "Hiperkinetik bozukluklar erken gelişimsel dönemde ortaya çıkarlar (genellikle yaşamın ilk 5 yılında). Bu bozuklukların başlıca özellikleri bilişsel düzeyde katılım gerektiren etkinliklerde sebat göstermemenin yanı sıra dağınık, iyi düzenlenmemiş, ya da yoğun bir etkinliği tamamlamama ve hatta hiçbir etkinliği tamamlamaksızın bir diğerine yönelme eğilimidir. Bu sorunlar genellikle okul yılları boyunca ve hatta yetişkinlik döneminde de devam eder; ancak, bu durumdan etkilenen birey etkinlik ve dikkat açısından aşamalı bir ilerleme gösterebilir" (World Health Organization, 1992, s.206).

Bu durumdan etkilenen öğrenciler şunları deneyimleyebilirler: Görevleri ve ödevleri zamanında bitirmede zorluk, düşüncüyü bir noktada toplamada yetersizlik (konsantre olamama), hareketlilik sebebiyle eksik bilgi edinme ya da odağı kaybetme, zaman planlamasında zorluk, kolayca dikkatinin dağılabilir olması ve sırasının kendisine gelmesini beklemede zorluk (Kennedy ve ark., 2008).

Nasıl Desteklemeli?

Aşağıdaki uyarlamalar Derrington (tarihsiz), Kennedy ve arkadaşları (2008) ve Richard (1995) tarafından önerilmiştir.

Sınavlar

- Ayrı bir derslikte sınav almasını sağlayınız. Öğrencinin sınavla ilgili herhangi bir güncellemeyi abildiğinden ve diğer öğrenciler gibi soru sorabildiğinden emin olunuz.
- Ek süre veriniz.
- Bilgisayar kullanımına izin veriniz.
- Uygun olduğu durumda, hesap makinası kullanımına izin verebilirsiniz.
- Dikkat dağıtıcı unsurları olabildiğince engelleyiniz.
- Çoktan seçmeli sorular yerine kısa cevaplı sınavlar gibi alternatif sınav formatlarına ihtiyaç duyulabilir.

Dersler

- Birden çok duyuya hitap eden bir öğretim stili kullanınız.
- Ses tonunuzu ve konuşma hızınızı çeşitlendiriniz.
- Sıklıkla göz kontağı kurunuz.
- Önemli bilgileri vurgulayınız.

Ödevler ve Sınıf İçi Çalışmalar

- Uygulanabilir olduğu durumda, uzun dönemli projeler yerine sık ve kısa dönemli ödevler veriniz.

Görme Yetersizliği

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre (World Health Organization, 2012a), bir kişi hafif, orta ve ağır düzeyde görme yetersizliğine sahip olabilir ya da kör olabilir. Bir kişinin mevcut görme yeti düzeyi ile neler yapabileceği kişiden kişiye değişebilir.

Bishop ve Rhind (2011) yükseköğretimde görme yetersizliği olan öğrencilerin sorun alanlarını dört farklı kategoriye ayırmışlardır. Bu kategoriler "öğrencinin kendi tutumu (örneğin; öz-kimlik, görme yetersizliğiyle yaşamının olumlu özellikleri, destek bağları), kurumsal koşullar (örneğin; kampüsün gidiş-geliş uygunluğu, merkezi hizmet desteği, okul düzeyinde destek), dış destek (örneğin; kampüse ve kampüsten yolculuk, dış finansal destek) ve diğer kişilerin tutumları (örneğin; ailevi tutumlar, personelin/çalışanların tutumu)" olarak belirtilmiştir (s. 190).

Bir diğer değişle, bu öğrenciler, yerleşkede mobilite/hareketlilik, basılı ya da diğer görsel materyallere erişim, slaytlardaki ya da tahtadaki yazılı notlara erişim, not alma, şekil, resim ve tablo gibi görsel araçların

kullanıldığı dersleri anlama, okuma, uzağı ya da yakını görme, karanlıkta ya da aydınlıkta görme gibi konularda zorluklar yaşayabilirler (Kennedy ve ark., 2008).

Nasıl desteklemeli?

Aşağıdaki uyarlamalar Kennedy ve arkadaşları (2008) tarafından önerilmiştir.

Sınavlar

- Büyük punto, okuyucu, kaydedici, bilgisayar, Braille, ekran okuyucu ve büyütücü gibi alternatif sınav formları veriniz.
- Görme yetersizliği olan öğrencinin sınavı için bir okuyucu ya da kaydedici görevlendirildiyse, bu kişinin görevi yerine getirebilecek niteliğe sahip olduğundan emin olunuz. Bu, ilgili alana ilişkin yeterliliği olan bir kişinin görevlendirilmesi anlamına gelmektedir. Örneğin; psikoloji bölümünden bir kişi matematik sınavını okuyamayabilir.
- İyi düzeyde İngilizce bilen ve telaffuz ile ilgili herhangi sorunu olmayan bir okuyucu ya da kaydedici görevlendiriniz.
- Öğrencinin ayrı bir derslikte sınav almasını sağlayınız. Öğrencinin sınavla ilgili herhangi bir güncellemeyi alabildiğinden ve diğer öğrenciler gibi soru sorabildiğinden emin olunuz.
- Ek süre veriniz.
- Uzun sınavlar için, okuma ve kaydetme işlemlerini yaparken yer değiştirebilmeleri için birden fazla kişi görevlendiriniz.
- Konuyu öğrenciye öğrettiğinizden emin olduğunuz sürece, grafik, şema ve şekil içeren sorulardan onu muaf tutmayınız.
- Sınavlarda grafik, şema ve şekil içeren sorular sormak yerine öğrencinin aynı konuya ilişkin bilgilerini alternatif sorularla değerlendiriniz. Eğer uygunsa, öğrencinin bu sorulara sözel olarak cevap vermesini isteyiniz.
- Eğer uygunsa, hem sınavlar hem de ders anlatımları için doküsal şema, grafik ve şekiller hazırlayınız.

Dersler

- Materyalleri erişilebilir bir formata çevirmek zaman alacağı için dönem öncesinde öğrenciye öncelikli bir okuma listesi veriniz.
- Erişilebilir izlen ve broşürler sağlayınız.
- Öğrenci ile ders notlarını ve PowerPoint sunumlarını ders öncesinde erişilebilir bir formatta paylaşınız.
- Ders anlatırken resimleri, şemaları, grafikleri ve şekilleri tanımlayınız.
- Ders anlatırken konu ile ilgili “Bu, şununla etkileşim içindedir” şeklinde bir ifade yerine “Yaş, depresyon puanları ile etkileşim içindedir” şeklinde bir ifade kullanınız.
- Ders öncesinde öğrenci ile ders notlarınızı paylaşmadıysanız, tahtaya her yazdığınızı sözlü olarak da aktarınız.
- Ders yeri değişiklikleri ve ödev teslim tarihleri hakkında öğrencinin bilgi sahibi olduğundan emin olunuz.
- Eğer öğrenci parmak kaldırıyor, ismini söyleyerek öğrenciye söz veriniz ya da grup içerisinde öğrenciye bir şey sormak istediğinizde öğrencinin ismini söyleyiniz.
- Sınıf içi etkinlikleri tamamlayabilmek için öğrenci daha fazla zamana ihtiyaç duyabilir. Öğrenciye ek süre veriniz, ders anlatımı sırasında destek sağlayınız ya da öğrencinin iş yükünü azaltınız.
- Öğrenciler ders anlatımlarını kaydedebilirler.

Öğretim elemanı, öğrencinin ilgili kayıtları üçüncü şahıslarla paylaşmayacağına dair bir anlaşma yapabilir. Öğrenci ile yapılacak ses kaydı taahhütnamesine ilişkin daha fazla bilgi almak için Ek H'ye bakınız ya da Engelsiz ODTÜ Birimi ile iletişime geçiniz.

- Öğrenci not tutucu desteğine ihtiyaç duyabilir.

Ödevler ve Sınıf İçi Çalışmalar

- Materyalleri okuma ve erişilebilir bir formata çevirme ek süre gerektirdiği için, görme yetersizliği olan öğrencilere ödevleri tamamlayabilmeleri için ek süre veriniz.
- Öğrenci kütüphane araştırması için desteğe ihtiyaç duyabilir.

- Öğrenci ödevin sayfa düzeni konusunda desteğe ihtiyaç duyabilir. Sayfa düzeni nedeniyle not kırılamalıdır.
- Ödevlere geribildirim verirken, çalışmasının basılı formatı üzerinde değil elektronik format üzerinde geribildirim vermek gibi erişilebilir yöntemler kullanınız.

Hareket Güçlüğü

Hareket güçlüğü çeşitli şekillerde ve farklı nedenlerle olabilir. Hareket güçlüğü bazen doğuştan, bazen de doğum sonrasında oluşabilir. Bazı hareket güçlükleri durağan, bazıları da ilerleyen bir türde olabilir. Hareket güçlüğü, serebral palsi, multipl skleroz, kas distrofisi, spina bifida, hidrosefali, eklem iltihabı, omurilik yaralanması ve ampütasyon gibi durumları içerir; ancak bu durumlarla sınırlı kalmamaktadır (Kennedy ve ark., 2008).

Hareket güçlüğü olan öğrenciler çevresel ve tutumsal engeller dolayısıyla zorluk yaşayabilirler (Kennedy ve ark., 2008). Not tutma, dersliğe, sınav salonuna, kütüphaneye ya da herhangi bir mekâna ulaşma, vücut duruşunu koruma ve belirli bir süre boyunca aynı pozisyonda kalma gibi durumlarda zorluk yaşayabilir, kronik ağrı çekebilirler. Bazı durumlarda da öğrenciler sözlü iletişim kurma konusunda sıkıntı yaşayabilirler.

Nasıl Desteklemeli?

Aşağıdaki uyarlamalar Kennedy ve arkadaşları (2008), Northwestern Üniversitesi Engelli Öğrenci Hizmetleri (Northwestern University, 2012) ve Illinois Üniversitesi Engellilik Kaynakları ve Eğitim Hizmetleri (University of Illinois, tarihsiz, a) tarafından önerilmiştir.

Sınavlar

- Uygun mobilyaların bulunduğu erişilebilir sınav salonları seçiniz.
- Bilgisayar kullanımına izin veriniz.
- Ek süre veriniz.
- Öğrencinin ayrı bir derslikte sınav almasını sağlayınız. Öğrencinin sınavla ilgili herhangi bir güncellemeyi alabildiğinden ve diğer öğrenciler gibi soru sorabildiğinden emin olunuz.
- Gerekli olduğu durumlarda, iyi düzeyde İngilizce bilen ve telaffuzla ilgili herhangi bir sorunu olmayan bir okuyucu ya da kaydedici görevlendiriniz.
- Yardımcı bilgisayar teknolojisi kullanımına izin veriniz.
- Sınavın içeriği ve formatına ilişkin makul uyarlamalar yapınız.
- Dinlenme molaları veriniz.

Dersler

- Ders öncesinde öğrenci ile ders notlarınızı paylaşınız.
- Öğrenci not tutucu desteğine ihtiyaç duyabilir.
- Uygun mobilyalı, erişilebilir derslikler seçiniz.

Ödevler ve Sınıf İçi Çalışmalar

- Ödev, saha çalışması ya da kütüphane araştırması gerektiriyorsa, ek süre veriniz.
- Tartışma grupları, gözlem etkinlikleri, staj, geribildirim ve süpervizyon oturumları gibi etkinlikler için erişilebilir alanlar ve etkinlik yerleri seçiniz.
- Ödevin ya da sınıf içi çalışmasının içeriği ve formatına ilişkin makul uyarlamalar yapınız.

İşitme Yetersizliği

Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization, 2012b), işitme yetersizliğini ve sağlığı şu şekilde tanımlamaktadır: “İşitme yetersizliği, normal duyma yetisi olan bir kişi kadar iyi işitememe durumudur. İşitme yetersizliği olan kişiler işitmede zorluk yaşayabilir ya da sağır olabilirler. Eğer bir kişi tamamen işitemiyorsa, bu durum sağır olarak tanımlanmaktadır.” (para.1). Sağır ya da işitme yetersizliği olan kişiler

İşitme cihazı kullanabilir ancak işlevsel bir işitmeye sahip olmayabilirler. Bazı işitme engelliler endüksiyon halkası gibi teknolojik cihazların kullanımıyla belirli koşullar altında işitebilirler; kimileri işaret dilini, dudak okumayı kullanabilir, kimileri de sözlü iletişim kurabilirler. Dolayısıyla, sağır olan ya da işitme yetersizliği olan kişiler mevcut işitme düzeyleri ve kullandıkları iletişim yöntemi açısından çeşitlilik gösterirler.

Yükseköğretimde, işitme yetersizliği yaşayan ya da sağır olan öğrenciler bilgiye ulaşabilmeye genellikle üçüncü şahıslara bağlı olabilirler ve bu sebeple öğrenci ile öğretim elemanı arasında doğrudan iletişim oldukça sınırlıdır (Lang, 2002). Bu öğrenciler, ders notlarını okuma gibi anlamaya yönelik okuma yapma, akıcı ve anlatımsal yazma, imla, dilbilgisi, iletişim, belirlenen tarihlere uyum, büyük gruplarla çalışma, muğlak bilgiyi anlama, ders anlatımları sırasında bilgi edinme (Kennedy ve ark., 2008), telaffuz ve sözlü sunum yapma gibi alanlarda zorluk yaşayabilirler.

İşitme yetersizliği yaşayan ya da sağır olan öğrenciler aynı anda birden fazla uyarıcıyla ilgilenemezler; örneğin, bir öğrenci eşzamanlı olarak hem dersi anlatan kişiye hem de görsel uyarıcıya odaklanamayabilir (Kennedy ve ark., 2008). Ek olarak bu öğrenciler, grup tartışmalarında söz sırasının kimde olduğunu fark edemeyebilirler.

Nasıl Desteklemeli?

Aşağıdaki uyarlamalar Barnes ve Wight (2002) ve Kennedy ve arkadaşları (2008) tarafından önerilmiştir.

Sınavlar

- Öğrencinin anlayabilmesi ve kendisini ifade edebilmesi için ek süre veriniz.
- İhtiyaç olduğunda açıklamalar yapınız, belirsiz ve kafa karıştırıcı bir dil kullanmaktan kaçınınız.
- Gerekli teknolojik olanaklara sahip olan öğrenme ortamları seçiniz.
- Bilgisayar kullanımına izin veriniz.
- Sınav gözetmenini, öğrencinin sözlü yönergeleri kaçırabileceği konusunda bilgilendiriniz.
- Yazılı sınav yapmak mümkün değilse, işaret dilinde sunum yapmak gibi alternatif yöntemleri göz önüne alınız.
- Eğer uygunsa, sınav gözetmeni ile iletişim kurmak ve sınavı işaret diline çevirmek için bütün sınavlarda bir işaret dili çevirmeni bulundurulmalıdır.
- Ufak farkları işaret diline çevirmek zor olduğu için çoktan seçmeli sınavlar sorunlu olabilir ve bu durumda alternatif değerlendirme yöntemleri düşünülmelidir.

Dersler

- Her dersin başlangıcında dersin ana hatlarını ve yeni kelimeleri veriniz.
- Ders anlatımı öncesinde ders notlarınızı öğrenci ile paylaşınız.
- Öğrencinin sizi ve sınıf arkadaşlarını kolay ve net bir şekilde görebildiğinden emin olunuz.
- Yüzünüzün iyi aydınlatılmış olduğundan, dudak hareketlerinizin anlaşılır olduğundan ve karanlıkta olmadığınızdan emin olunuz.
- Ders sırasında, grupta yüz yüze olunuz ve göz kontağınızı koruyunuz. Ek görsel ipuçları sağlayabilmek için jest ve mimikler kullanınız.
- Konuşurken, öncelikli olarak işitme yetersizliği olan öğrencinin dikkatini kazanınız.
- Makul bir hızda, net ve doğal bir şekilde konuşunuz.
- İhtiyaç varsa, aynı şeyleri tekrar etmek yerine farklı kelimelerle yeniden özetleyiniz ve konuşurken tamamlanmış cümleler kullanınız.
- İşitme cihazı kullananlar için arka plan gürültüsünü azaltınız.
- Dudak okumak oldukça yorucu olduğu için düzenli aralar veriniz.
- Alt yazılı videolar kullanınız ve derste kullanılan herhangi bir işitsel materyalin yazılı bir özetini veriniz.
- Sınav tarihleri, derslik değişiklikleri gibi önemli bilgileri görsel bir şekilde anlatınız.
- Soru ve yorumları özetleyerek öğrencinin sınıf içi tartışmalara katılımını azami seviyeye çıkarınız.
- Öğrenci destekleyici bir teknoloji kullanıyorsa, öğrenci ile işbirliği yapınız. Öğrenci sizden mikrofon kullanmanızı isteyebilir.
- Öğrenci not tutucu desteğine ihtiyaç duyabilir.

Ödevler ve Sınıf İçi Çalışmalar

- Öğrenciye ek süre veriniz.
- Öğrenciyi küçük gruplara yerleştiriniz.
- Grubun, işitme yetersizliği olan öğrencinin tartışmalara katılımını arttırmaya dikkat ettiğinden emin olunuz.

Özel Öğrenme Güçlüğü

Bu gruptaki engellerin nörolojik kaynaklı olduğu varsayılır ve bu engel durumu bilgi ve becerilerin edinimini, depolanmasını, organizasyonunu ve kullanımını kısıtlar. Özel öğrenme güçlüğü, en az normal ya da normalin üstünde zihinsel işlevsellikle birlikte şu alanlardaki eksikliklerde gözlemlenir: İşitsel ve görsel işleme, bilgi işleme hızı, soyut ve genel akıl yürütme, bellek (uzun süreli, kısa süreli, görsel, işitsel), konuşma ve yazılı dil becerileri, okuma, çözümlenme ve kavrama becerileri, matematiksel işlem becerileri ve kelime problemleri, görsel mekânsal beceriler, ince ve kaba motor becerileri ve yürütücü işlevler (problem çözme ve organizasyon) (University of Illinois, tarihsiz, b). Disleksi, gelişimsel koordinasyon bozukluğu, dispraksi ve diskalkuli özel öğrenme güçlüğü örneklerindedir.

Nasıl desteklemeli?

Aşağıdaki uyarlamalar Kennedy ve arkadaşları (2008) tarafından önerilmiştir.

Sınavlar

- Ek süre veriniz.
- Bilgisayar kullanımına izin veriniz.
- Öğrencinin ayrı bir derslikte sınav almasını sağlayınız. Öğrencinin sınavla ilgili herhangi bir güncellemeyi alabildiğinden ve diğer öğrenciler gibi soru sorabildiğinden emin olunuz.
- Uygun olduğu durumlarda hesap makinası kullanımına izin verebilirsiniz.
- Dikkat dağıtıcı unsurları olabildiğince engelleyiniz.
- Uygun olduğu durumlarda iyi düzeyde İngilizce bilen ve telaffuz ile ilgili herhangi bir sorunu olmayan bir okuyucu ya da kaydedici görevlendiriniz.
- Alternatif çıktı formatları sağlayınız.

Dersler

- Öğrenciler ders anlatımlarını kaydedebilirler. Öğretim elemanı, öğrencinin, ilgili kayıtları üçüncü şahıslarla paylaşmamasına yönelik olarak bir anlaşma yapabilir. Öğrenci ile yapılacak ses kaydı taahhüname-sine ilişkin daha fazla bilgi almak için Ek H'ye bakınız ya da Engelsiz ODTÜ Birimi ile iletişime geçiniz.
- Öğrenci not tutucu desteğine ihtiyaç duyabilir.
- El yazısı ile hazırlanmış metinler yerine basılmış/çıktısı alınmış metinler kullanınız.
- Kısa ve açık bir yazım biçimi kullanınız.
- PowerPoint slaytlarında desenli arka fon kullanmayınız.
- Times New Roman gibi bir yazı tipi kullanmak yerine Arial ya da Comic Sans gibi açık/anlaşılabilir bir yazı tipi kullanınız.
- Çok çeşitli yazı tipi kullanmayınız.
- Paragraflar, başlıklar ve alt başlıklar, madde işaretleri ve numaralı listeler kullanınız.
- İtalik ya da altı çizilmiş metinler yerine kalın yazı tipi ile metni belirginleştiriniz.
- Kırmızı ya da yeşil mürekkep kullanmayınız.
- Metne ek olarak akış şemaları, şemalar ve grafikler gibi alternatif yöntemlerle bilgiyi sununuz.
- Olabilirse işitsel ya da elektronik metinler sağlayınız.
- Erken planlama ve okumayı kolaylaştırmak için okuma listesini öğrencilerinize önceden veriniz.

- Okuma listesindeki en önemli kitapları belirtiniz ve öğrencileri okumalardaki anahtar noktalara yönlendiriniz.
- Yeni bir konuyu anlatırken konuyu genel olarak tanıtırınız. Her dersin sonunda anahtar noktaların, yeni kelimelerin ve terimlerin (terminolojinin) üzerinden geçerek bir özet yapınız.

Ödevler ve Sınıf İçi Çalışmalar

- Yazılı çalışmayı düzeltme konusunda destek sağlayınız.
- Ödevleri notlandırırken sayfa düzeni yerine, fikirlere ve organizasyona önem veriniz.
- Ek süre veriniz.

Diğer Engelleyici Durumlar

Diyabet, kanser gibi süregelen hastalıkların ve şizofreni, bipolar affektif bozukluk gibi psikiyatrik durumların, öğrencilerin akademik yaşamları üzerinde engelleyici etkileri olabilir. Bu durumdaki öğrencilere destek olabilmek için kapsayıcı öğretim ve değerlendirme yöntemlerini gözden geçirin ve Engelsiz ODTÜ Birimi'ne danışınız.

Kaynaklar

Barnes, L., & Wight, R. (Eds.). (2002). *Deaf students in higher education: How inclusive are you?* London: RNID.

Bishop, D., & Rhind, D. J. A. (2011). *Barriers and enablers for visually impaired students at a UK higher education institution. The British Journal of Visual Impairment, 29(3), 177-195.*

Derrington, C. (tarihsiz). *Learning support for students with ADHD. Erişim: <http://www.brainhe.com/resources/documents/ChrisDsep.doc>*

Hughes, M., Milne, V., McCall, A. & Pepper, S. (2019). *Supporting students with –Asperger's syndrome. Erişim: <http://www.heacademy.ac.uk/physsci/home/pedagogicthemes/accessibility/aspergerssyndrome>*

Kennedy, S., Treanor, D., & O'Grady, M. (2008). *Handbook: Teaching students with disabilities: Guidelines for academic staff. Ireland: NAIRTL.*

Northwestern University (tarihsiz). *Mobility impairments: Services for students with disabilities. Erişim: <http://www.northwestern.edu/disability/faculty/strategies/mobility-impairments.html>*

Richard, M., M. (1995). *Pathways to success for the college student with ADD accommodations and preferred practices. Postsecondary Education and Disability, 11(2-3), 16-30.*

University of Illinois. (tarihsiz a). *Mobility impairments: Disability resources and educational services. Erişim: <http://disability.illinois.edu/instructor-information/disability-specific-instructional-strategies/mobility-impairments>*

University of Illinois. (tarihsiz b). *Learning disabilities: Disability resources and educational services. Retrieved from: <http://disability.illinois.edu/instructor-information/disability-specific-instructional-strategies/learning-disabilities>*

Wheeler, M. (2011). *Syndrome or difference: A critical review of medical conceptualizations of Asperger's syndrome. Disability & Society, 26(7), 839- 851.*

World Health Organization (1992). *ICD-10 Classification of mental and behavioral disorders clinical descriptions and diagnostic guidelines. Geneva: World Health Organization*

World Health Organization. (2012a). *Visual impairment and blindness. Erişim: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs282/en/>*

World Health Organization. (2012b). *Deafness and hearing impairment. Erişim: <http://www.who.int/topics/deafness/en/>*

Demografik Bilgiler

Ad-Soyad: _____ Öğrenci Numarası: _____

Bölüm: _____ Doğum Tarihi: _____

Ev Telefonu: _____ Cep Telefonu: _____

Sınıf: Hazırlık 1 2 3 4 Yüksek Lisans/Doktora

E-posta: _____

Adres: _____

Acil durumda ulaşılabilecek kişinin;

Adı-Soyadı: _____

Telefon Numarası: _____

Engel Türü (Belgelendirebileceğiniz engel türlerinin hepsini işaretleyiniz):

☐ Asperger sendromu/Yüksek işlevli otizm	☐ Körlük/Görme yetersizliği
☐ Öğrenme güçlüğü	☐ Duygusal/Psikolojik
☐ Dil/Konuşma bozukluğu	☐ Sağırılık/İşitme yetersizliği
☐ Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu	☐ Hareket güçlüğü/Fiziksel
☐ Süreçten hastalıklar	☐ Edinilmiş beyin hasarı
☐ Diğer Lütfen belirtiniz: _____	

Engel durumunuzun bir öğrenme ortamında sizi nasıl kısıtladığını belirtiniz:

_____

_____

_____

Uygun görülürse, hangi uyarlamaları almayı talep ediyorsunuz?

☐ Süre artırım (%)	☐ Gürültüden arındırılmış sınav ortamı
☐ Büyük baskı materyaller	☐ Not tutucu
☐ Barınma/Yurt	☐ Alternatif formatta ders materyali
☐ Destekleyici teknoloji (bilgisayar)	☐ Braille materyalleri
☐ Ders partneri	☐ Yazıcı/Okuyucu
☐ Sınıfta ses kaydı yapılması	☐ Sınıf içinde oturma yerini tercih etme
☐ Sözlü test	☐ Sınıf değişikliği
☐ Diğer _____	☐ Emin değilim

Uyarlama desteği alınmak istenen dönem: Güz Bahar Yaz

Akademik Yıl: _____

Destek ve uyarlama ihtiyacınızı belirleyebilmek için ilgili olduğunuzu ve Engelsiz ODTÜ Birimi tarafından değerlendirilebileceğinizi düşündüğünüz diğer bilgileri lütfen aşağıda verilen alanda belirtiniz.

_____

_____

Bu formda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Talepte bulunduğum uyarlamalara ihtiyaç duyduğumu gösterebilmek için engel durumum ile ilgili belgelendirme yapmam gerektiğini anladım. Makul uyarlamaların, engelli hizmetleri uzmanı ile yapacağım görüşme ve tarafınıza sunmuş olduğum belgelerin ayrıntılı değerlendirilmesi sonrasında belirleneceğini kabul ediyorum.

İmza: _____

Tarih: _____

Akademik Uyarlama Mektubu (AUM), akademik alanda (dersler, sınavlar, ödevler) makul uyarlamaya ihtiyaç duyan öğrenciler için, Engelsiz ODTÜ Birimi (EOB) tarafından hazırlanan, öğrencinin engel durumuna ve bireysel özelliklerine göre derslerde, sınavlarda ve ödevlerde ihtiyaç duyduğu uyarlamaları içeren mektuptur.

Kimler AUM alabilir?

Engel durumunu belgelendirebilen her öğrenci, her akademik dönemin ilk iki haftasında, AUM almak için Engelsiz ODTÜ Birimi'ne başvurabilir.

AUM nasıl hazırlanır?

Engelsiz ODTÜ Birimi elemanları öğrencinin engel durumuna ilişkin belgesini inceler. Öğrencinin bahsi geçen hizmeti almak için uygun olduğu belirlenmişse, öğrenci ile akademik bir görüşme gerçekleştirilir. Bu görüşme aşığıdaki sorular üzerinden yürütülmektedir:

- *Hangi akademik koşullar için makul uyarlamalara ihtiyaç duyulmaktadır?*
- *Ne tür makul uyarlamalar sağlanacaktır?*
- *Bu makul uyarlamalar için sağlanacaktır?*
- *Makul uyarlamalar ne zaman sağlanacaktır?*
- *Uyarlamalar nasıl sağlanacaktır?*
- *Uyarlamaların sağlanmasından kim sorumlu olacaktır?*

Öğrenci ile yapılan görüşme sonucunda, Engelsiz ODTÜ Birimi, kabul edilen makul uyarlamaları kapsayan bir mektup hazırlar.

AUM hazırlandıktan sonraki süreç nedir?

AUM, biri öğrenci, biri öğretim elemanı ve biri de Engelsiz ODTÜ Birimi için olmak üzere toplam üç kopya şeklinde hazırlanır. Öğrenci, hem öğretim elemanı hem de kendisi tarafından imzalanmış bir kopyayı Engelsiz ODTÜ Birimi'ne teslim etmekle yükümlüdür. Aksi takdirde, AUM geçersiz sayılacaktır. AUM öğretim elemanına en kısa sürede sunulmalıdır. Bunun için öğrencilerin ilgili öğretim elemanından randevu alması tavsiye edilmektedir.

AUM hangi koşullar altında ve ne kadar süre ile geçerlidir?

AUM'nin geçerli olması için, her dönem ve her ders için ayrı ayrı alınması gerekmektedir.

AUM güncellenebilir mi?

Dönem içinde ihtiyaç duyulması halinde, öğrenci ve öğretim elemanı ile yapılan görüşmeye bağlı olarak AUM güncellenebilir.

KİME: _____

(Öğretim Elemanının Adı-Soyadı)

KİMDEN: _____

(İsim), Engelsiz ODTÜ Birimi Başkanı

TARİH: __ / __ / ____

AKADEMİK UYARLAMA TALEP EDİLEN:

Öğrencinin Adı-Soyadı: _____

Öğrencinin Kimlik Numarası: _____

Dersin Adı, Kodu ve Grup Numarası: _____

Yukarıda bilgileri verilen öğrenci dersinize kayıtlı bulunmaktadır. Engelsiz ODTÜ Birimi (EOB), öğrencinin ilgili raporlarını ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. EOB, öğrencinin derse katılımının desteklenmesi ve dersteki başarısının artırılması için gerekli olan aşağıdaki uyarlamaların yapılmasını uygun görmektedir.

SINAV UYARLAMALARI

- Süre Artırımı (% __)
- Ayrı Derslik
- Sözlü Sınav
- Destekleyici Teknoloji (bilgisayar)
- Yazıcı/Okuyucu
- Diğer: _____
- _____
- _____

SINIF İÇİ UYARLAMALARI

- Ses Kaydı
- Not Tutucu
- Sınıf İçi Etkinlik ve Ödevler İçin Süre Artırımı (% __)
- Destekleyici İşitme Donanımı
- Dersten önce hazırlanmış ve büyütülmüş ders materyali (elektronik formatta)
- Dersi ön sıradan dinlemek için yer ayrılması
- Diğer: _____

Süreçle ilgili herhangi bir sorunuz olursa ya da destek almak isterseniz lütfen Engelsiz ODTÜ Birimi ile (312) 210 7195/ (312) 210 7196 numaralı telefonları arayarak ya da engelsiz@metu.edu.tr adresine e-posta göndererek iletişime geçiniz.

Akademik uyarlamaların uygulanması, öğrenci, öğretim elemanı ve Engelsiz ODTÜ Birimi'nin ortak sorumluluğundadır. Tüm öğrenciler için eşit erişim ve fırsat sunma konusunda verdiğiniz destek için teşekkür ederiz.

Engelsiz ODTÜ Birimi Başkanı İmza _____ Tarih __ / __ / ____

Öğrenci İmza _____ Tarih __ / __ / ____

Yukarıdaki uyarlamalara ilişkin olarak Engelsiz ODTÜ Birimi ile görüştüğümü ve bu uyarlama mektubunun öğretim üyesiyle paylaşılmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Öğretim Elemanının İmzası _____ Tarih __ / __ / ____

Lütfen bu mektubu imzalayın ve Engelsiz ODTÜ Birimi'ne teslim edin. Öğrenci ve öğretim elemanı, imzalı mektubun bir kopyasını alabilir.

Engelsiz ODTÜ Birimi Not Tutucu Taahhütnamesi (Not Tutucu Formu)

Öncelikle not tutucu olmak istediğiniz için teşekkür ederiz. Engeli nedeniyle not tutucu hizmetine ihtiyaç duyan bir öğrenci ile aynı derse kayıtlı bulunmaktasınız. Not tutucu hizmetiniz süresince Engelsiz ODTÜ Birimi'nde öğrenci asistanı olarak görevlendirilecek, sigortalanacak ve not tuttuğunuz toplam ders saati karşılığında ücretlendirileceksiniz.

Bu taahhütnamede sizden aşağıda tanımlanmış olan sorumluluklarınızı okuyup, ilgili yerleri doldurmanız ve imzalamanız istenmektedir.

Ders Bilgileri

Akademik Yıl:

Dönem (Lütfen yalnızca bir tanesini işaretleyin): Bahar Güz Yaz

Ders ve Grup No:

Ders Günü ve Saati:

Öğretim Elemanının Adı Soyadı:

Not Tutucunun Sorumlulukları

- Derse düzenli olarak devam etmek ve not tutmak.
- Notları hizmet verdiğiniz öğrenci için çoğaltmak.
- Önceden kararlaştırılmış gün, saat, yer ve de biçimde (el yazısı, basılı ya da elektronik ortamda) notları ilgili öğrenciye ulaştırmak.
- Not tutma hizmeti verilen öğrencinin mahremiyetine, kimlik ve engellilik bilgilerini kimseyle paylaşmayarak saygı duymak.
- Herhangi bir aksaklık ya da sağlık sorunları nedeniyle katılamayacağınız dersler için hizmet verdiğiniz öğrenciyi ve Birimi ivedilikle bilgilendirmek.
- İletişim bilgilerinizin değişmesi durumunda hizmet verdiğiniz öğrenciyi ve Birimi ivedilikle bilgilendirmek.

Yukarıda belirtilen sorumluluklarımı okudum ve anladım. Not tutucu olarak bu sorumlulukları yerine getireceğimi taahhüt ederim. Sorumluluklarımı yerine getirmemem durumunda not tutucu görevime son verilebileceğini kabul ediyorum.

Not Tutucunun Adı Soyadı: _____

E-posta: _____

Tel: _____

İmza: _____

Tarih: __ / __ / __

Engelsiz ODTÜ Birimi Not Tutucu Taahhütnamesi (Öğrenci Formu)

Engelinizden ötürü derslerde not tutmakta güçlük çektiğiniz için, Engelsiz ODTÜ Birimi tarafından sağlanan not tutucu hizmetini almanız uygun görülmüştür.

Bu taahhütnamede sizden aşağıda tanımlanmış olan sorumluluklarınızı okuyup, ilgili yerleri doldurmanız ve imzalamanız istenmektedir.

Ders Bilgileri

Akademik Yıl:

Dönem (Lütfen yalnızca bir tanesini işaretleyin): Bahar Güz Yaz

Ders ve Grup No:

Ders Günü ve Saati:

Öğretim Elemanının Adı Soyadı:

Not Tutucu Hizmeti Verilen Öğrencinin Sorumlulukları

- Notları almak için, not tutucu ile önceden kararlaştırılan gün, yer ve saatte buluşmak.
- Notları başka kişilerle paylaşmamak.
- Not tutucu ile saygı ve profesyonellik çerçevesinde bir ilişki sürdürmek.
- Herhangi bir aksaklık ya da iletişim bilgilerinin değişmesi durumunda, not tutucuyu ivedilikle bilgilendirmek.
- Mazeretsiz olarak gidilmeyen derslere ait notların teslim edilmesini istememek.

Yukarıda belirtilen sorumluluklarımı okudum ve anladım. Bu sorumlulukları yerine getirmemem durumunda not tutucu hizmetinden faydalanamayacağımı kabul ediyorum.

Öğrencinin Adı ve Soyadı: _____

E-posta: _____

Tel: _____

İmza: _____

Tarih: __ / __ / __

Engelsiz ODTÜ Birimi Ders Partneri Taahhünamesi (Ders Partneri Formu)

Öncelikle ders partneri olmak istediğiniz için teşekkür ederiz. Ders partneri hizmetiniz süresince Engelsiz ODTÜ Birimi'nde öğrenci asistanı olarak görevlendirilecek, sigortalanacak ve not tuttuğunuz toplam ders saati karşılığında ücretlendirileceksiniz.

Bu taahhünameye sizden aşağıda tanımlanmış olan sorumluluklarınızı okuyup, ilgili yerleri doldurmanız ve imzalamanız istenmektedir.

Ders Bilgileri

Akademik Yıl:

Dönem (Lütfen yalnızca bir tanesini işaretleyin): Bahar Güz Yaz

Ders ve Grup No:

Ders Günü ve Saati:

Öğretim Elemanının Adı Soyadı:

Ders Partnerinin Sorumlulukları

- İlgili öğrenci ile çalışmak üzere önceden kararlaştırılan gün, yer ve saatte buluşmak.
- Çalışma yapılacak konu hakkında ön hazırlık yapmak ve öğrenciye konu ile ilgili güncel ve doğru bilgiyi sunmak.
- Kararlaştırılmış çalışma süresine sadık kalmak.
- Ders partneri hizmeti verilen öğrencinin mahremiyetine, kimlik ve engellilik bilgilerini kimseye paylaşmayarak saygı duymak.
- Herhangi bir aksaklık ya da sağlık sorunları nedeniyle gerçekleştiremeyeceğiniz ders çalışma saatleri için hizmet verdiğiniz öğrenciyi ve Birimi ivedilikle bilgilendirmek.
- İlgili öğrenci ile yapılan çalışmanın gün ve saatlerini haftalık olarak Birime bildirmek.
- İletişim bilgilerinizin değişmesi durumunda hizmet verdiğiniz öğrenciyi ve Birimi ivedilikle bilgilendirmek.

Yukarıda belirtilen sorumluluklarımı okudum ve anladım. Ders partneri olarak bu sorumlulukları yerine getireceğimi taahhüt ederim. Sorumluluklarımı yerine getirmemem durumunda ders partneri görevime son verilebileceğini kabul ediyorum.

Ders Partnerinin Adı Soyadı: _____

E-posta: _____

Tel: _____

İmza: _____

Tarih: __ / __ / __

Engelsiz ODTÜ Birimi Ders Partneri Taahhütnamesi (Öğrenci Formu)

Engelinizden ötürü ders dışı akademik çalışmalarınızda güçlük çektiğiniz için, Engelsiz ODTÜ Birimi tarafından sağlanan ders partneri hizmetini almanız uygun görülmüştür.

Bu taahhütnamede sizden aşağıda tanımlanmış olan sorumluluklarınızı okuyup, ilgili yerleri doldurmanız ve imzalamanız istenmektedir.

Ders Bilgileri

Akademik Yıl:

Dönem (Lütfen yalnızca bir tanesini işaretleyin): Bahar Güz Yaz

Ders ve Grup No:

Ders Günü ve Saati:

Öğretim Elemanının Adı Soyadı:

Ders Partneri Hizmeti Verilen Öğrencinin Sorumlulukları

- Ders partneri ile çalışmak üzere önceden kararlaştırılan gün, yer ve saatte buluşmak.
- Ders partneri ile saygı ve profesyonellik çerçevesinde bir ilişki sürdürmek.
- Ders partneri ile yapılan çalışmanın gün ve saatlerini her hafta Engelsiz ODTÜ Birimine bildirmek.
- Herhangi bir aksaklık ya da iletişim bilgilerinin değişmesi durumunda, ders partnerini ivedilikle bilgilendirmek.

Yukarıda belirtilen sorumluluklarımı okudum ve anladım. Bu sorumlulukları yerine getirmemem durumunda ders partneri hizmetinden faydalanamayacağımı kabul ediyorum.

Öğrencinin Adı ve Soyadı: _____

E-posta: _____

Tel: _____

İmza: _____

Tarih: __ / __ / __

Engelsiz ODTÜ Birimi Ses Kayıt Taahhütnamesi

Öğretim Elemanının Adı-Soyadı: _____

Öğrencinin Adı-Soyadı: _____

Öğrenci Kimlik Numarası: _____

Dersin Adı, Kodu ve Grup Numarası: _____

Eğitim-Öğretim Yılı ve Dönemi: _____

- Derslerde not tutamayan ya da ders notlarını okuyamayan engelli öğrenciler sadece bireysel kullanımları için derslerde ses kaydı yapma hakkına sahiptirler.
- Ses kayıtları, yalnızca bu formu imzalayan öğrenci tarafından ve yalnızca bu derse özgü bireysel çalışma esnasında kullanılabilir. Bu amaçla kayda alınan dersler, ilgili öğretim elemanının izni olmaksızın, diğer kişilerle paylaşamaz.
- Derslerdeki ses kayıtları, dersin öğretim elemanına, diğer öğretim elemanlarına ve derslere katılan ya da görüşlerini belirten öğrencilere karşı hiçbir şekilde kullanılamaz.
- Ders ses kayıtlarında yer alan bilgiler, öğretim elemanının açık onayı olmaksızın ve öğretim elemanı kaynak gösterilmeksizin hiçbir şekilde yayımlanamaz ya da alıntı yapılamaz.

ÖĞRENCİ TAAHHÜTNAMESİ

Ses kaydı taahhütnamesini okudum ve anladım. Bu derse kayıtlı öğrenci olarak yaptığım her tür ses kaydı için yukarıda belirtilen ilkelere uyacağımı taahhüt ederim.

Öğrencinin Adı-Soyadı: _____

İmza: _____

Tarih: __ / __ / __

Öğretim Elemanının Adı-Soyadı: _____

İmza: _____

Tarih: __ / __ / __

Engelsiz ODTÜ Birimi :

ODTÜ Kütüphanesi –Solmaz İzdemir Salonu
T: +90 (312) 210 71 96 F: +90 (312) 210 79 35
engelsiz@metu.edu.tr
<http://engelsiz.metu.edu.tr/>

